

Tulburări în Africa

Topham Picture Source

Scăpați de conducerea colonială, locuitorii Africii au salutat bucuroși independența. Însă, în loc de progresul sperat, loviturile de stat, războaiele civile, foametea și bolile au creat un continent subdezvoltat și alarmant de instabil.

În 1945, cea mai mare parte a Africii era împărțită încă în colonii și protectorate conduse de marile puteri europene. În anii 1950, controlul european a luat sfârșit în majoritatea ținuturilor arabe și musulmane din nordul Saharei, deși lupta îndârjită a algerienilor împotriva dominației franceze a continuat până în 1962. Între timp, în 1957, Ghana a devenit prima colonie de negri care și-a câștigat independența, iar din 1960 "vântul schimbării" a început să se manifeste cu o forță irezistibilă. În 1968, africanii erau propriii lor stăpâni în mare parte a continentului și aproape 40 de noi state s-au alăturat Națiunilor Unite.

Era puțin probabil ca Africa să se bucure de pace, stabilitate și progres în timpul primelor decenii de conducere autohtonă. La urma urmei, nici Europa nu reușise să atingă aceste obiective după secole de dezvoltare politică și economică.

Însă istoria Africii independente s-a schimbat de la sine. Instituțiile parlamentare moștenite de la marile puteri coloniale au fost repede abandonate sau răsturnate în favoarea partidelor unice sau a dictaturilor. Rivalitățile tribale și regionale au ieșit în curând la suprafață, ducând la masacre, războaie și războaie

civile. Forțele armate s-au implicat și ele în politică într-o măsură tot mai mare și dintr-un moment în altul loviturile de stat puteau să răstoarne guvernele din majoritatea statelor africane. În unele dintre acestea – mai ales în Ghana și Nigeria – loviturile de stat au devenit o modalitate obișnuită de a schimba politica.

Continuarea stării de sărăcie în Africa a fost o problemă și mai gravă. Politicile guvernelor africane au eșuat în asigurarea prosperității și chiar au sporit dependența țărilor pe care le conduceau de națiunile industrializate.

Restul lumii a realizat cât de fragile erau economiile africane abia la mijlocul anilor 1980, când transmisiile televizate despre foamete și SIDA au reprezentat știri de maximă importanță.

Divizarea colonială

Unele dificultăți întâmpinate de Africa erau moștenite din perioada colonială. De exemplu, frontierele statelor africane au fost create de europeni, iar multe dintre acestea erau pur și simplu niște linii drepte trasate inițial pe hartă pentru a diviza teritoriile puterilor coloniale rivale. Ignorând realitățile geografice și umane, erau separați la întâmplare membrii ai aceluiași trib sau popoare dușmane erau grupate în aceeași unitate politică. Cele mai vizibile consecințe ale obținerii independenței au fost războaiele între triburi și masacrele. Măcelurile erau adesea înfiorătoare, chiar și într-un stat mic ca Burundi, unde tribul dominant Tutsi a ucis aproximativ de 150.000 de membri ai tribului Hutu. În 1994, conflictul dintre Hutu și Tutsi a dus la moartea a sute de mii de bărbați, femei și copii în Ruanda.

De fapt, diviziunile tribale tindeau să submineze instituțiile democratice. Datorită aderării triburilor ostile la partide rivale, lupta pentru putere a fost caracterizată de lipsa

Locuitorii din regiunea Katanga dărâmand un stabiliment al Națiunilor Unite în rebeliunile din 1960. Regiunea Katanga, bogată în minereuri, a s-a confruntat prima cu criza post-colonială când a încercat să se desprindă de Congo sub conducerea lui Moise Tshombe.

Demnitari și mulțime adunată în fața Ambasadei Nigeriei în Londra la o ceremonie de celebrare a independenței din 1960.

Topham Picture Source

Dr. Hastings Banda, prim-ministru (mai târziu președinte pe viață) al țării Malawi, dansând cu soția primului guvernator general la balul proclamării independenței, în 1964.

Topham Picture Source

Topham Picture Source

voinței de a face compromisuri – sau de a accepta înfrângerea electorală – care ar face ca instituțiile democratice să funcționeze.

Deoarece majoritatea statelor africane erau formate artificial, oamenii nu prea dădeau dovadă de loialitate față de acestea. Când un trib sau un grup etnic era nemulțumit, sau când o provincie bogată nu voia să-și ajute vecinii săraci, ei erau tentați să plece în altă parte.

Aceasta fost o cauză majoră a crizei coloniale, declanșată în 1960 de încercarea de retragere a zonei Katanga, bogată în minereuri, din Congo-ul belgian (fostul Zair și acum Republica Democrată Congo). A urmat un lung și sângeros război, în ciuda eforturilor depuse de Națiunile Unite pentru păstrarea păcii. Acesta a luat sfârșit în 1965 când colonelul Mobutu Sese Seko l-a îndepărtat pe președinte de la putere și a instaurat un regim de dictatură militară.

Curând după aceea, un nou război civil a izbucnit în Nigeria, o federație creată de britanici care au unit cu greu triburile hausa, yoruba și ibo. O serie de intrigi și rebeliuni au intensificat nepopularitatea prosperului trib ibo, iar în 1967, după un șir de masacre și contramasacre, regiunea ibo din Nigeria și-a declarat independența sub numele de Biafra.

Condușă de colonelul Odumegwu Ojukwu, Biafra a dus un război civil de trei ani, în care au pierit 600.000 de oameni, până

la capitularea din 1970.

Conflicte similare au apărut și în alte țări africane, persistând lungi perioade de timp. După ce și-a obținut independența în 1956, Sudanul s-a confruntat cu o revoltă armată a locuitorilor din sud împotriva dominației musulmane din nord. În ciuda încercării de reconciliere din anii 1970, războiul civil a durat până în anii 1990. Același lucru se poate spune și despre Ciad, unde musulmanii din nord voiau să se desprindă de restul țării.

▶ **Trupe federale din Nigeria prezentând armele capturate de la rebelii din Biafra. Războiul a început când locuitorii regiunii Ibo și-au declarat independența.**

▶ **Înălțimea Sa Prințesa dând mâna cu președintele Kaunda la ceremonia organizată cu ocazia independenței Zambiei în 1964.**

Topham Picture Source

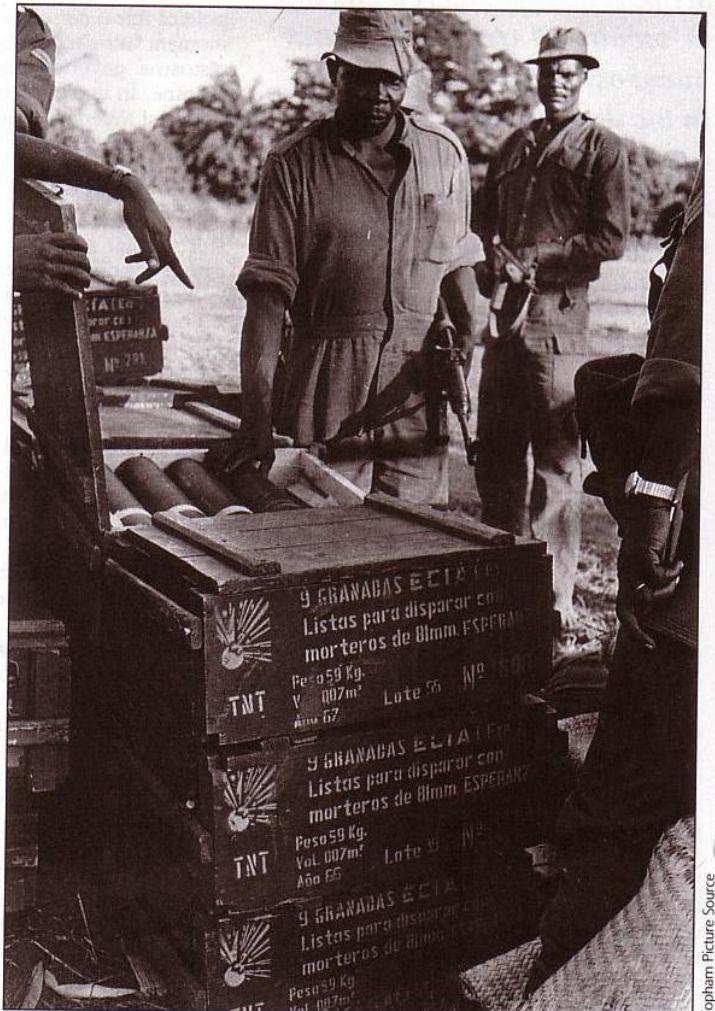
▶ **Negoțul își revine cu încetul în Ibadan, vestul Nigeriei, curând după lovitura de stat din 1985 care a răsturnat guvernul Maj-Gen Buhari. Controlul a fost preluat de Maj-Gen Ibrahim Babangida.**

Situația din regiune a fost complicată datorită intervenției forțelor libiene, care-i sprijineau pe cei din nord, și trupelor franceze special trimise pentru a tăia elanul libienilor.

Una dintre aceste încercări de desprindere a avut într-adevăr sorti de izbândă. Frontul de Eliberare al Eritreenilor (FEE) a devenit elementul cel mai important al opoziției față de regimul marxist al colonelului Mengistu din Etiopia. După o luptă devastatoare, în 1991 membrii FEE nu numai că și-au eliberat țara, ci, ca parte dintr-o coaliție revoluționară, l-au îndepărtat pe Mengistu de la putere.

Sărăcia Africii era cauza multor dificultăți pe care le întâmpinau locuitorii săi. Cu toate că puterile coloniale au avut unele merite, ele au lăsat în urma lor un continent cu mulți analfabeți, un sistem educațional destul de restrâns și un mod inadecvat de îngrijire a sănătății. Mijloacele necesare pentru a depăși starea de sărăcie lipseau, iar tocmai oamenii săraci reprezentau electoratul necesar pentru ca instituțiile parlamentare să funcționeze.

Acest fapt a devenit în curând evident când, pe rând, statele africane abandonau democrația de tip occidental în favoarea sistemelor în care era permisă existența unui singur partid. La acea vreme, se considera că ast-

Topham Picture Source

fel de sisteme politice unipartide se potriveau mai bine nevoilor și tradițiilor poporului african și ajutau guvernele să mențină unitatea și să urmeze politici coerente.

O mare parte a intelectualității africane a fost de asemenea influențată de exemplul fostei URSS – stat unipartit care și-a depășit starea de înapoiere și a ajuns o mare putere. Majoritatea sistemelor de conducere africane alcătuite dintr-un singur partid aveau orientare socialistă, fiind bazate pe presupunerea că statul va avea un rol important în dezvoltarea economiei. Mai târziu, în anii '70 au apărut regimuri stricte, marxist-leniniste (mai mult sau mai puțin comuniste), în Benin (vestul Africii), Etiopia, Angola și Mozambic care își câștigaseră de curând independența.

Regimuri dictatoriale

Avantajele sistemelor unipartite s-au dovedit a fi iluzorii. Acestea nu erau doar dictatoriale dar nici nu erau stimulate de critici și dezbatere, tinzând să devină ineficiente și corupte. În multe zone, eșecul și nepopularitatea acestor sisteme a încurajat forțele militare să lanseze o lovitură de stat "în interes național" și să preia puterea. Acesta se anunța ca o stare intermediară, dar adesea armata devenea baza unui nou regim unipartit care, înlăturabil doar printr-o altă lovitură de stat.

Cu statele sale unipartite și conducătorii săi militari, Africa a devenit patria "oamenilor puternici" care își concentrau întreaga putere în propriile mâini. Unii, ca de exemplu Mobutu din Zair, Leopold Sengran din Senegal, Keneth Kaunda din Zambia, Julius Nyerere din Tanzania și Hastings Banda din Malawi, au condus timp de mai multe decenii, aducând o anumită stabilitate țărilor lor.

Dar au existat și alții care s-au transformat în tirani despotici, aducând doar moarte și distrugere popoarelor lor. Printre cei mai cunoscuți a fost Idi Amin, conducătorul Ugandei, care în public se purta ca un bufon, dar ale cărui forțe de securitate au ucis aproximativ 300.000 de oameni între 1971 și 1979. Guineea

▶ **Jean Bédel Bokassa, fostul conducător al Republicii Central-Africane, este exilat pe Coasta de Fildeș. Proclamarea sa ca rege a declanșat o lovitură de stat în 1979 iar el a fost nevoit să părăsească țara.**

ecuatorială a trecut printr-o perioadă de teroare sub conducerea lui Macias Nguema (1968-1979). În 1977 crudul Jean Bédel Bokassa, conducătorul Republicii Central-Africane din 1966, s-a încoronat în cadrul unei ceremonii extravagante și ridicole în genul lui Napoleon. "Imperiul" său a mai durat încă doi ani, fiind apoi înfrânt de către forțele franceze.

Franța a fost cea mai activă dintre fostele puteri coloniale, intervenind frecvent în baza tratatelor de "apărare" cu fostele posesiuni. Spre deosebire de Franța, Marea Britanie evita implicarea militară, chiar și la răzvătirea coloniei sale Rhodesia. Sfidătoarea declarație de independență a Rhodesiei din 1965, față de Marea Britanie avea scopul de a apăra dominația minorității albilor din Rhodesia. Condușă de Jan Smith, Rhodesia a supraviețuit sancțiunilor economice și războaielor de gherilă, timp de 15 ani dar în final a fost obligată să accepte legea majorității. În 1980 partidul condus de Robert Mugabe, UNAZ (Uniunea Națională Africană din Zimbabwe), a preluat conducerea țării, redenumită Zimbabwe.

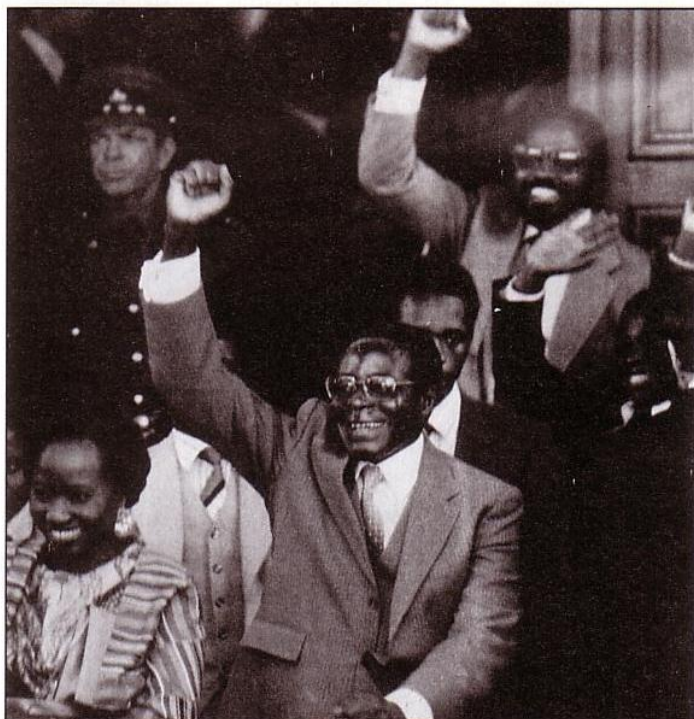
Rhodesia era puternic sprijinită de Africa de Sud dominată de albi, care spera să mențină statele tampon prietene la granița de nord. Această politică a întâlnit o piedică în 1975 când Portugalia a recunoscut independența Angolei și Mozambicului, state care au sprijinit luptele de gherilă împotriva Rhodesiei, a Africii de Sud și a stăpânirii coloniale sud-africane din sud-vestul Africii. Africa de Sud a răspuns atacurilor, sprijinind cu arme și bani revoltele împotriva regimurilor marxiste care conduceau Mozambicul și Angola și prin intervenții militare care erau câteodată adevărate invazii. Rezultatele acestei implicări – războiul civil, haosul și foametea – făceau încă ravagii în Angola și Mozambic la începutul anilor '90.

Topham Picture Source

Seriozitatea problemelor cu care se confrunta Africa a început să fie luată în considerare în anii '80. Războaiele, războaiele civile și asupririle nu erau singurele nenorociri care se abăteau asupra acestor țări. Statele unipartite au eșuat în eliminarea sărăciei și dificultăților. Cheltuielile pentru armament au înghițit resurse uriașe iar majoritatea regimurilor și-au neglijat agricultura în favoarea proiectelor grandioase și a încercărilor premature de industrializare. Țări cu resurse valoroase (țifei în Nigeria, cupru în Zambia și Zair) și-au dezvoltat economii asimetrice, bazate pe un singur produs, dependente de fluctuația prețurilor mondiale. Ca și alte părți ale lumii a treia, statele africane acumulasera datorii și aveau dificultăți mari chiar și cu plata dobânzilor.

Între timp, populația Africii creștea, epuizându-și resursele de hrană. Semne de îngrijorare au început să apară încă de la sfârșitul

Topham Picture Source

▶ **Premierul zimbabwean, Robert Mugabe salută triumfător ieșirea demitarilor din parlament, după deschiderea oficială a acestuia din 1980. În acel an guvernul dominat de albi, a ceea ce se numea Rhodesia, a acceptat în final legea majorității.**

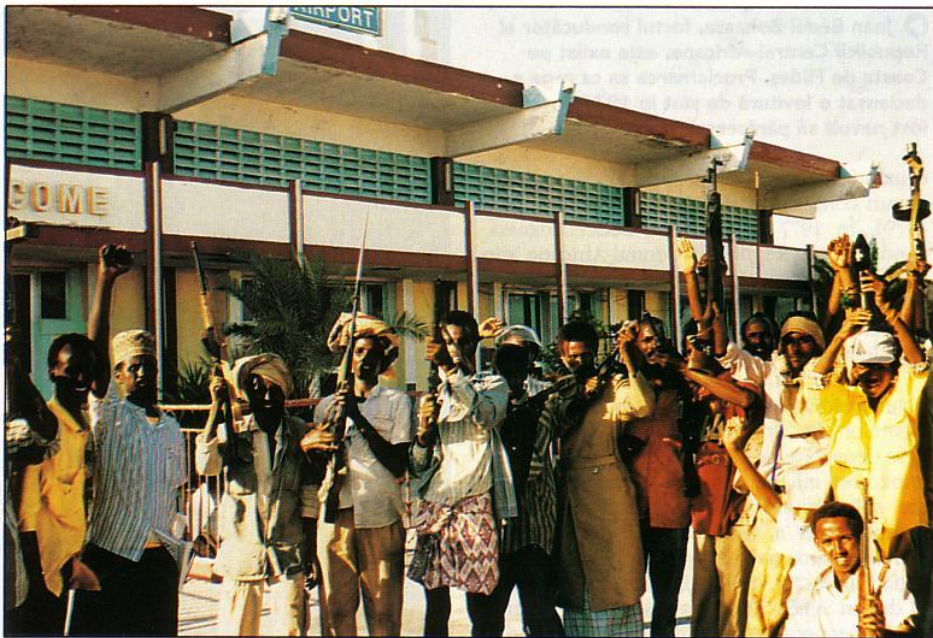
▶ **După preluarea puterii în Uganda, în 1971, Idi Amin, un tiran notoriu, a dizolvat parlamentul, i-a expulzat pe asiaticii uganzi cu pașapoarte britanice și a instaurat un regim de teroare care a durat până la căderea sa în 1979.**

Topham Picture Source

Topham Picture Source

Topham Picture Source

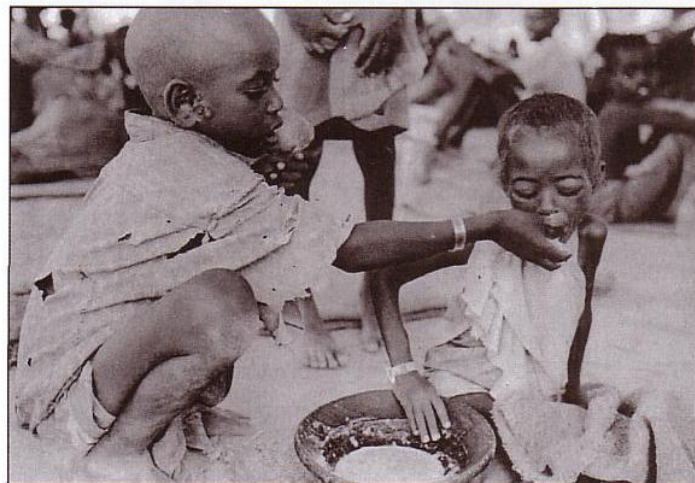
anilor '60, însă lumea nu le-a acordat mare atenție până la marea foamete din 1985. Curând a devenit evident faptul că statele africane de la sudul deșertului Sahara (Sahelul) erau în pericol și că acțiunile pe termen lung cât și cele pe termen scurt erau esențiale.

Dificultatea distribuirii ajutoarelor vitale în țări rătăcite de război, ca Etiopia și Sudan, a evidențiat legăturile dintre eșecurile economice și cele politice.

La sfârșitul anilor '80 o stare de criză aflată în continuă creștere, combinată cu sfârșitul Războiului Rece a produs schimbări semnificative. Retragerea ajutorului sovietic și prăbușirea comunismului a determinat abdicarea regimurilor marxist-leniniste, nerăbdătoare să primească ajutor din vest și să înlăture de la putere liderii marxiști ca Mengistu din Etiopia și Kerekau din Benin. Indiferent de apartenența politică, statele unipartide erau acum discreditate iar mișcările prodemocratice au convins cu succes mulți conducători să înființeze sisteme multipartide. Această tendință era încurajată de acordarea de împrumuturi și ajutoare internaționale, condiționate de înfăptuirea de reforme democratice. "Oamenii puternici" și stabili ca Mobotu, Banda și Daniel Arap Moi din Kenya au fost obligați să se supună în timp ce încercau să obțină putere politică. Presiuni similare au fost utilizate pen-

tru a convinge guvernele africane să își schimbe strategiile economice, în general în direcția "pieței libere"; rămănea de văzut dacă această măsură era suficientă pentru a rezolva problemele Africii. Africa de Sud a fost și ea afectată de noul "vânt al schimbării" care traversa continentul. În 1990 au fost făcuți primii pași în vederea înlăturării dominației albilor. Ultimul teritoriu colonial, sud-vestul Africii, a devenit independent sub numele de Namibia.

▶ **Un băiețel hrănindu-și sora la un centru de refugiați al Crucii Roșii în Bardera, Somalia. Victimele foametei s-au estimat la 300.000 până la sosirea trupelor americane în 1992. Trupele SUA, sprijinite de Națiunile Unite, au intervenit pentru ca ajutoarele alimentare să ajungă în zonele afectate de foamete, fără să fie împiedicate de trupele în război.**

Getty Images

Topham Picture Source

FĂURITORI AI ISTORIEI

Kwame Nkrumah (1909-72) a devenit prim-ministru al coloniei Coasta de Aur în 1957. În 1960 Coasta de Aur, redenumită Ghana, a fost prima colonie africană care și-a câștigat independența, în mare parte datorită eforturilor lui. Ca prim-ministru (1957-1960) și președinte (1960-1966), Nkrumah a fost apreciat în Africa, dar politicile sale ambițioase nu puteau fi finanțate de producția de cacao; eșecurile economice au alimentat ura față de autoritarismul lui. În 1966, în lipsa lui, regimul său a fost înlăturat printr-o lovitură de stat a armatei. S-a refugiat în Guinea, și a murit în exil.

Aceste schimbări erau promițătoare. Cu toate acestea foametea și bolile nu au putut fi învinse, iar fragilitatea multor state africane a fost demonstrată de evenimente care au avut loc în Liberia și Somalia, ambele țări prăbușindu-se într-o stare de haos, ca urmare a căderii unui dictator. În Somalia, unde s-a afirmat că au murit 300.000 de oameni, condițiile de viață au devenit atât de nefavorabile încât, cu aprobarea Națiunilor Unite, au fost trimise trupe aparținând SUA care au preluat efectiv conducerea țării până la înființarea unui sistem politic viabil.